

Preben Grønkjær

Jungs ”racisme”

Uddrag (let bearbejdet) af C.G. Jungs menneskesyn. 1. Introduktion
Gratis e-bog: <https://www.smashwords.com/books/view/736800>

Mange kritikere siger, at man ikke kan beskæftige sig med Jungs typologi og hans øvrige teorier, fordi han var racist. I og for sig kan jeg godt forstå, at man får denne opfattelse, for det er i høj grad det billede, der bliver tegnet i den offentlige debat.

Dertil kommer, at det rent faktisk kan være ubehageligt for et nutidigt menneske at læse Jungs tekster fra begyndelsen af 1900-tallet. Han brugte fx udtryk som ”primitive”, ”negre” og ”indianere”, ligesom han talte om forskelle på racer såsom mellem ”jøder” og ”arier”.

Hvis man læser Jungs udtalelser ud af den historiske kontekst – og ud af sammenhængen i den enkelte tekst og hans øvrige forfatterskab – så kan man sagtens få ham til at fremstå som racist. Det kræver dog, at man isolerer de enkelte udsagn og forestiller sig, at Jung formulerede dem i det 21. århundrede.

Så vidt jeg kan bedømme baggrunden for kritikken af Jung, skyldes den først og fremmest, at man har demonstreret Jungs ”racisme” ved hjælp af en artikel fra 1934. Især et udsagn har været brugt som ”dokumentation” både i Danmark og andre lande. Det lyder i dansk oversættelse:

”Det ariske ubevidste ... indeholder spændkraft og skabende kim, som endnu ikke er udfoldet, og som man ikke uden sjælelig fare kan nedvurdere som børneværelsesromantik. De endnu unge germanske folk er fuldt ud i stand til at skabe nye kulturformer, og som energiladede ansatser ligger fremtiden skjult i det ubevidste mørke hos hver enkelt individ i stand til at frembringe en mægtig ild [...] det ariske ubevidste har et højere potentiale end det jødiske.” (Jung, GW 10.353-354).

Citatet beviser indlysende nok Jungs antisemitisme – manden har jo selv har sagt det!

Når man læser artiklen igennem, bliver det dog klart, at der – ud over det anstødelige for et nutidigt menneske at læse om påståede forskelle på jøder og arier – er tale om citatfusk; man skærer i teksten, så man fjerner positive udtalelser om den jødiske psyke og negative udtalelser om den germanske, og så har man konstrueret en racist.

Det ville føre for vidt at referere hele artiklen, så jeg vil blot tage de udsagn med, der står lige før og lige efter det ovenfor citerede. Det samlede citat med tilføjelserne i kursiveret skrift lyder:

”Jøden, som medlem af en omkring tretusindårig kulturrace, er ligesom den dannede kineser psykologisk bevidst i en videre omkreds end os. Som følge af dette er det generelt mindre farligt for jøden at vurdere sit ubevidste negativt. Det ariske ubevidste derimod indeholder spændkraft og skabende kim, som endnu ikke er udfoldet, og som man ikke uden sjælelig fare kan nedvurdere som børneværelsesromantik. De endnu unge germanske folk er fuldt ud i stand til at skabe nye kulturformer, og som energiladede ansatser ligger fremtiden skjult i det ubevidste mørke hos hver enkelt individ i stand til at frembringe en mægtig ild [...] det ariske ubevidste har et højere

potentiale end det jødiske; *det er fordelene og ulemperne ved en ungdommelighed, der endnu ikke ganske har fjernet sig fra det barbariske.*” (GW 10.353-354).

I dag er det unægteligt generende med disse udsagn om forskelle på jøder og arier, men sådan tænkte mange dengang – at der var forskel på racerne. Nu er en sådan skelnen i sig selv nok til, at man bliver kaldt racist.

Mange angreb på Jung bygger på, at man læser hans udtalelser som vurderinger og ikke blot som iagttagelser. Når han påpeger et eller andet, projicerer hans kritikere ofte en vurdering ind i det – altså at det fx er godt, at det forholder sig sådan.

Når Jung, bl.a. i ovenstående citat, pegede på forskelle mellem jøder og arier, bliver det tolket som racisme, fordi man læser en vurdering ind i noget, der blot er en iagttagelse. Man tolker det som godt, at det ariske ubevidste er “energiladet”, kan frembringe “en mægtig ild” og har ”et højere potentiale”, hvor Jung så det som både en fordel og en ulempe, både en mulighed og en fare. Det sidste viste sig i øvrigt hurtigt – også for Jung –at være dominerende.

Ser man på Jungs udsagn i den samlede tekst og i sammenhæng med hans øvrige forfatterskab, er de tydeligvis ikke udtryk for antisemitisme, men en interesse for forskelle mellem racerne. Denne interesse gjorde ham ikke til racist – han dyrkede ikke den hvide race, og han vurderede den ikke højere end andre.

Læg især mærke til begrebet “kulturrace” i første linje af ovenstående citat, som viser, at forskellene for Jung var begrundet i kulturelle forhold.

I øvrigt har Jung selv senere i en samtale kommenteret den citerede udtalelse fra 1934 over for sin ven Siegmund Hurwitz, der selv var jøde, jungiansk analytiker, kender af jødisk kultur og i en periode Jungs tandlæge:

“I dag ville jeg ikke skrive denne artikel på den måde. Jeg har i mit lange liv skrevet mange bøger, og jeg har også skrevet nonsens. Desværre, det dér var nonsens.” (Refereret efter Maidenbaum et.al., 1991, p.295).

Sådan kunne Jung selv, på samme måde som hans kritikere, se på fortiden med suveræn bagklogskab. Det generer dog mange jungianere, at Jung kun udtalte sig sådan i private sammenhænge og aldrig gik ud med en offentlig ”indrømmelse”.

Når man ser historisk på det, var det bestemt ikke kun Jung, der var interesseret i spørgsmålet om forskellene på racernes psykologi. Det var man generelt, indtil nazismen gjorde spørgsmålet umuligt.

Jung diskuterede bl.a. spørgsmålet om race med Freud, der opfattede Jung som arier og germaner og sig selv som jøde. Således refererede Freud i et brev til Jung af 13. august 1908 til ham som germaner:

“Det egoistiske formål, som jeg forfølger og naturligvis åbent indrømmer, er at indsætte Dem som fortsætter og fuldender af mit arbejde, idet De anvender dét på psykoserne, som jeg har begyndt

ved neuroserne, hvortil De som stærk, uafhængig personlighed, som germaner, der lettere kommanderer omverdenens sympatier, forekommer mig bedre end nogen anden, jeg kender.”

Freud fremhævede selv den jødiske karakter af psykoanalysen, formodentlig uden at nogen af den grund vil kalde ham racist. Han skrev eksempelvis følgende i et brev til K. Abraham den 3. maj 1908:

“De bør være tolerant og glem ikke, at De egentlig har nemmere end Jung ved at følge mine tanker, fordi De for det første er fuldstændig uafhængig, og så står De min intellektuelle konstitution nærmere på grund af raceslægtsskab, mens han som kristen og præstesøn kun mod store indre modstande kan finde vejen til mig. Så meget mere værdifuld er hans tilslutning. Jeg havde nær sagt, at han gennem sin indsats har fjernet den fare fra psykoanalysen, at den skulle blive et jødisk nationalt anliggende.” (Refereret efter Maidenbaum et.al., 1991, p.359).

Det mest ejendommelige er, at anklagerne mod Jung for racisme ofte henviser til hans teori om det kollektive ubevidste og arketyperne. Det forekommer så meget mere besynderligt, som den afgørende pointe i teorien er, at der dybest set ikke er nogen forskel på mennesker. Tag blot som eksempel følgende udsagn fra 1935:

“I det kollektive ubevidste er man identisk med et menneske af en anden race; man har de samme arketyper – ligesom man, som den anden, har øjne, et hjerte, en lever osv. Det betyder ikke noget, at den andens hud er sort.” (Jung, CW 18.93).

Han fortsatte dog udsagnet således:

“Det betyder klart nok noget i et vist omfang – han har sandsynligvis et helt historisk lag mindre end os. Sindets forskellige lag korresponderer med racernes historie.” (ibid.).

De to sidste sætninger er ømtålelige i dag, hvor man ikke kan tale om forskelle på racer – selv ikke kulturracer.

Jeg vil derfor opfordre til, at man holder den grundlæggende tanke for øje, at vi ifølge Jungs menneskesyn dybest set er identiske væsener, uanset race og hudfarve. Den forståelse er nyttig at have med sig, hvis man går i kast med Jungs værker, og dér støder på udsagn, der lyder racistiske.

Man bør også være opmærksom på, at mange angreb på Jung for at være racistisk, især antisemitisk, bygger på manipulationer eller fejloversættelser af hans tekster – enten af uvidenhed eller ond vilje.

Hvis man ønsker en dybtgående dokumentation for Jungs forhold til spørgsmålet om race, kan jeg stærkt anbefale den bog, som jeg et par steder har citeret fra i det ovenstående: *Lingering Shadows. Jungians, Freudians, and Anti-Semitism.* (Edited by Aryeh Maidenbaum and Stephen A. Martin, Shambhala 1991).